

ДОСВІД ЗАРУБІЖНОЇ ЖУРНАЛІСТИКИ ТА ЙОГО ЗНАЧЕННЯ ДЛЯ СУЧАСНОСТІ

УДК: 070(=161.2)(4)=11=13:32.019.52«1919/1920»

КОНТРПРОПАГАНДА В УКРАЇНСЬКІЙ ПЕРІОДИЦІ РОМАНО-ГЕРМАНСЬКИМИ МОВАМИ ЄВРОПИ ПЕРІОДУ ПАРИЗЬКОЇ МИРНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ (1919–1920 рр.)

Сергій Блавацький

Львівська національна наукова бібліотека України імені В. Стефаника,
вул. Стефаника, 2, Львів, 79000, Україна, e-mail: blavser@gmail.com

У статті зроблено спробу проаналізувати контрпропаганду в українській періодиці романо-германськими мовами Європи періоду проведення Паризької мирної конференції 1919–1920 рр. Ідентифіковано, розглянуто ключові вектори, засоби, прийоми та змістово-тематичні лінії зазначеної контрпропагандистської діяльності. Зроблено висновок про необхідність вивчення та засвоєння історичного досвіду української контрпропаганди та сформульовано перспективи дослідження.

Ключові слова: контрпропаганда, українська періодика, романо-германські мови, УПБ, бюлетень, дискурс, стаття, Паризька мирна конференція, вектор, напрям, діяльність.

Європейська інтеграція України на початку ХХІ століття актуалізує спадщину контраверсійного, комплексного, гетерогенного українсько-європейського діалогу та співпраці різних вимірах, сферах життєдіяльності в діахронії: політичній, релігійній, культурній, мистецькій, літературній, журналістській, публіцистичній, економічній, торговельній і т. д. У контексті тих викликів, які постають перед нашою державою в процесі новочасної євроінтеграції, зокрема деструктивних заходів з боку РФ щодо нівеляції державного суверенітету, незалежності, територіальної цілісності нашої держави, дестабілізації суспільно-політичної ситуації в Україні, дискредитації завоювань Євромайдану, європейських аспірацій українського соціуму та девальвації європейської ідентичності України особливої гостроти та актуальності набуває питання реалізації адекватної та оперативної державної інформаційної політики нашої держави в формі організованої, високоефективної, системної, перманентної пропаганди та контрпропаганди за кордоном, зокрема у країнах-членах ЄС.

З огляду на це актуалізується історичний досвід контрпропагандистської діяльності українців на початку ХХ століття – упродовж доби національно-визвольних змагань (1917–1921 рр.) та зокрема міжнародно-інформаційної діяльності Директорії УНР упродовж періоду проведення Паризької мирної конференції (1919–1920 рр.).

Мета наукового дослідження – дослідити специфіку, домінанти та детермінанти, елементи контрпропаганди в українській періодиці романо-гер-

манськими мовами Європи під час проведення Паризької мирної конференції 1919–1920 рр. **Об'єкт** – українська періодика 1919–1920 рр., яка видавалася на романо-германських мовах в різних європейських державах, а **предмет** дослідження – контрпропагандистський аспект редакційної політики, контенту цих видань. **Хронологічні межі дослідження**: 1919–1920 рр. – період проведення Мирної конференції в Парижі – одного із ключових трансформаційних контрапунктів світової дипломатії та геополітики у міжвоєнний період (1918–1939 рр.), на порядку денному якої перебували питання геополітичного облаштування Європи, нових кордонів, «нового світового порядку» та зокрема незалежності, державного суверенітету УНР, територіальної цілісності України в межах кордонів Української Держави згідно з Брест-Литовським мирним договором 1918 р. **Методологічний апарат**: комплекс загальнологічних, теоретичних (фреймінговий, кластерний аналіз) та емпіричних (описовий, статистичний) методів наукового дослідження. **Ідея** наукового дослідження – контрпропаганда була однією із домінант і детермінант редакційної політики, контенту, змістово-тематичного спрямування зазначеної української періодики романо-германськими мовами Європи 1919–1920 рр.

Дослідження цієї проблематики розпочнемо із критичного огляду наявних напрацювань в історіографії українського журналістикознавства, зокрема преси. У цьому контексті варто зауважити дефіцит ґрунтовних, системних, вичерпних досліджень із періодики УПБ Європи романо-германськими мовами 1917–1921 рр. в Україні. Зіставлення ступеня розробленості цієї проблематики у вітчизняному журналістикознавстві [4–7; 11; 12] з українськими діаспорними дослідженнями [8; 9; 10; 13; 14; 15] дає змогу констатувати перевагу останньої парадигми. Із напрацювань української діаспори варто насамперед виокремити ґрунтовну енциклопедичну статтю В. Маркуса в англomовній «Encyclopedia of Ukraine» [15], довідник І. Яворського, О. Скабарницької [13], бібліографічні покажчики Є. Ю. Пеленського [10], Ж. Шевченка [14] та історіографічні дослідження А. Животка [8] та С. Наріжного [9]. Із наукових розробок вітчизняних вчених варто перелічити праці О. Богуславського [3; 4], Д. Будкова і Д. Веденеєва [6], Н. Сидоренко [11], В. Соловйової [12] та ін.

Однак і у цих дослідженнях зустрічаються певні аберації, неточності, лакуни, які потребують суттєвого уточнення, доповнення, доопрацювання та відповідно переосмислення ролі та значення національної періодики романо-германськими мовами в українській історіографії на якісно новому рівні журналістикознавчого дискурсу.

У контексті проблематики наукової студії вважаємо за доцільне процитувати співавторів колективної монографії – Д. Будкова та Д. Веденеєва: «Однак на фоні їхнього розлогого наукового доробку майже поза увагою залишилася інформаційна діяльність як важлива складова зусиль з утвердження тогочасної України у системі міжнародних відносин» [6, С. 13]. Перефразовуючи цю тезу відомих українських дослідників міжнародно-інформаційної діяльності Української Держави у 1919–1923 рр. – Д. Будкова та Д. Веденеєва, можемо вести мову про те, що на тлі їхнього розлогого наукового доробку (зокрема у контексті ведення інформаційно-пропагандистської роботи) «майже поза увагою залишилася» контрпропагандистська діяльність «як важлива складова зусиль з утвердження тогочасної України у системі міжнародних відносин». На нашу думку, це було зумовлено тим, що переважна більшість цих дослідників працювала із мемуаристикою, документальними джерелами та науковими напрацюваннями українських діаспорних вчених через відсутність доступу до першоджерел

міжнародної контрпропаганди УНР, Української Держави та Директорії УНР, зокрема української періодики романо-германськими мовами Європи доби національно-визвольних змагань (1917–1921 рр.). **Наукова новизна** розвідки полягає в тому, що **вперше** у вітчизняній журналістикознавчій та історіографічній дискурси вводяться нові, раніше не досліджені факти, відомості, емпіричний матеріал про специфіку ведення української контрпропагандистської кампанії в пресовидавничій діяльності романо-германськими мовами. **Операціоналізація** наукових результатів здійснена на основі емпіричного дослідження цієї періодики **de visu**.

У процесі науково-пошукової роботи в фондах українських та зарубіжних архівів і бібліотек Європи, США, Канади та бібліографічної евристики, зокрема опрацювання іншомовної наукової літератури нами ідентифіковано матрицю української періодики романо-германськими мовами доби Паризької Мирної Конференції [1; 2]. Систематизація цієї періодики за географією виходу у 1919–1920 рр. та її диференціація за мовою видання дає змогу констатувати, що найбільш репрезентованою у структурі цих періодичних видань періоду національно-визвольної боротьби була франкомовна періодика [2]. Проаналізувавши цю періодику за видавцем, робимо висновок, що домінуючими у її комплексі були періодичні видання УПБ при НДМ УНР у різних європейських країнах. І це закономірно, логічно з огляду на конкретні історичні обставини української пресовидавничої діяльності у Європі того періоду. Як зазначає В. Маркус у своїй енциклопедичній розвідці з цього питання, «пресові бюро, прикріплені до місій УНР у Лондоні, Софії, Гаазі, Копенгагені, Берліні, Будапешті, Гельсинкі, Парижі, Берні, Лозанні, Афінах і Нью-Йорку видавали бюлетені офіційними мовами цих країн» [15, С. 214].

Виклад головних результатів дослідження. Здійснивши всебічне історико-бібліографічне опрацювання зазначеної періодики *de visu* в межах довготермінового комплексного енциклопедичного емпіричного дослідження «Українська преса в Україні та світі XIX–XX ст.», проаналізувавши домінуючі та детермінанти її контенту, редакційну політику, змістово-тематичну спрямованість, можемо констатувати, що контрпропаганда в українській періодиці Європи на романо-германських мовах здійснювалася комплексним, багаторівневим, поліаспектним інформаційно-комунікативним інструментарієм, який складався із низки гетерогенних, але корелятивних форм, способів, прийомів та методів.

Інституціоналізація, формалізація контрпропагандистської діяльності знайшла своє відображення у створенні мережі УПБ при НДМ УНР у різних європейських країнах та редакційно-видавничій діяльності, яка загалом велася в умовах перманентного обструкціонізму, обмежень та цензурних утисків української пресовидавничої кампанії на романо-германських мовах у різних країнах Європи. І це стосується насамперед Франції та Парижу, який став «хабом», осередком для УПБ при НДМ УНР на Паризькій мирній конференції 1919–1920 рр.

Промовистим прикладом цього може бути редакційна політика та контент франкомовного бюлетеня цієї структури – «Bureau Ukrainien de Presse a Paris: Bulletin d'informations» (Paris, 1919–1920), який став піонером в українській пресовидавничій діяльності в Парижі та загалом у Франції. Перший номер цього пресодруку вийшов у світ (sic!) 4 березня 1919, а останній наявний (№ 110/111) – 12 червня 1920 р. Ключову роль у появі бюлетеня відіграв Ф. Я. Савченко, який виконував функції головного редактора та очільника Українського пресового бюро в Парижі. Випусковими редакторами видання були французи Ж.-Е. Дюранд і М. Утен.

Зауважимо, що пресовидавнича діяльність УПБ у Парижі відразу ж викликала обструкціоністські дії з боку французької адміністрації. Як наслідок, перші номери бюлетеня були цензуровані [2, С. 99; 21, С. 192]. Мета цього «інформаційного тижневика» (який згодом виходив тричі на тиждень) полягала в оприлюдненні достовірної, перевіреної, об'єктивної інформації про події в Україні для зарубіжної аудиторії, зокрема представників дипкорпусу в Франції. У бюлетені подавався дайджест «французької, англійської та загалом закордонної преси про українську справу, діяльність Делегації УНР на Міровій Конференції та артикули щодо України» [2, С. 100]. Згодом УПБ при НДМ УНР уклало угоду із головними телеграфними агентствами Франції (Agence France Presse, Navas, Paris–Telegrammes) щодо передруку повідомлень видання. Це було зроблено свідомо, цілеспрямовано – у контрпропагандистських цілях протидії російській та польській зарубіжній інформаційно-пропагандистській політиці у Парижі. Гіпотетично можемо припустити, що схожі прийоми ведення контрпропаганди здійснювали й УПБ при НДМ в інших країнах Європи, зокрема Сполученому Королівстві, Італії та Данії.

Історіографічне дослідження причин виникнення, мети та завдань редакційної політики, якісний контент-аналіз цього та інших інформаційних бюлетенів романо-германськими мовами («Ufficio Ucraino della Stampa» (Рим, 1919–20), «The Ukraine: Weekly Bulletin» (Лондон, 1919–1920), «Bulletiner fra det Ukrainske Press Buro» (Копенгаген, 1919–1920), «Ukrainische Pressedienst» (Берлін, 1919–1921), «Problemes de l'Ukraine» (Лозанна, 1918–1919) дав змогу нам визначити перший, пріоритетний, ключовий напрям контрпропагандистської діяльності – це всебічний, ретельний, систематичний моніторинг української проблематики у якісних та масових західноєвропейських виданнях тогочасного періоду («Die Freie Zeitung», «Neue Zuricher Zeitung», «Der Tages Anzeiger», «Der Basler Anzeiger», «La Gazette de Lausanne», «Neue Freie Zeitung», «Journal de Geneve», «La Tribune de Geneve», «Der Bund», «Berliner Tageblatt», «Neues Winterthurer Tageblatt», «Vossische Zeitung», «Munchner Neuste Nachrichten», «Neue Freie Presse», «Das Neues Wiener Journal», «The Manchester Guardian», «The Morning Post», «The Times», «The Daily Telegraph», «The Daily Mail», «The Daily Chronicle», «The Daily News», «Les Temps», «L'Humanite», «Le Figaro», «L'Europe Nouvelle», «Le Petit Journal», «La Victoire», «Le Matin», «L'Information», «Le Journal des Debats», «L'Homme Libre», «La Depeche», «Il Corriere d'Italia», «L'Eposa», «La Corriera della Sera», «Il Mattino», «Tribuna», «Il Secolo») та донесення її у компактній, стислій формі дайджесту (передруків, витягів, оглядів статей) до цільової аудиторії своїх пресодруків у різних європейських країнах: Англії, Франції, Швейцарії, Італії, Греції, Данії, Німеччині.

Другий, корелятивний, вектор контрпропаганди – це оперативне реагування на інформації, публікації, матеріали антиукраїнської спрямованості у вищезазначених європейських виданнях, польських та російських пресодруках романо-германськими мовами в Парижі, Римі, Лондоні, Берліні та в інших центрах європейської дипломатії 1919–1920 рр., дезавування дезінформацій, спростування неправдивих заяв, тверджень та месиджів щодо тогочасної воєнно-політичної та суспільно-політичної ситуації в Україні, національно-визвольних змагань та державницьких прагнень українського народу. Для реалізації цієї цілі використовувалися різні інструменти, механізми, засоби, зокрема залучалися до співпраці співробітники редакцій впливових видань Франції, Італії, Великобританії, Німеччини, Швейцарії, які раніше проживали, працювали в Україні чи мали українофільські симпатії. Наприклад, до складу редколегії авторитетної,

впливової широкоформатної газети «France et Ukraine» (Париж, 1920) – видання «Гуртка франко-українських студій» із французького боку входили Ш. Дюбрей, Е. Утен, М. Утен, Ф. Тесьє, Ж. Пелісьє [2, С. 103].

Наступний вектор контрпропаганди – це критика, остракізм, розвінчування та засудження імперіалізму, експансіонізму в різних варіантах (російському, польському та німецькому). Промовистим прикладом цього може бути редакційна політика українського міжнародного громадсько-політичного журналу-ревію «L'Europe Orientale» (Париж, 1919–1920). Міжнародна тематика в цьому виданні висвітлювалася головню в антиколоніальному дискурсі східноєвропейських народів – т. зв. «чужорідних, поневолених націй» колишньої Російської імперії. На сторінках цього журналу висувалися прогнози щодо геополітичних перспектив Європи, зокрема німецького реваншизму та наслідків майбутнього союзу Росії та Німеччини для прибалтійських народів, аналізувалися відносини у трикутнику Росії, Антанти та поневолених народів Російської імперії [2, С. 101–102].

Аналогічна інтерпретація, трактування, фреймінг імперіалізму, зокрема російського, характерні і для інших українських пресодруків романо-германськими мовами Європи 1919–1920 рр., зокрема газети «La Voce dell'Ucraina» (Рим, 1919–1920) – тижневику еміграційного товариства «Український Центральний Комітет у Римі». У низці статей цього часопису аналізувалася антидемократична, імперіалістська, реакційна політика денікінців та більшовиків в Україні та інших регіонах Східної Європи, яка у багатьох аспектах була ідентичною практикам російському царизму, рефреном звучала критика, осуд позиції Антанти щодо ігнорування національно-державницьких аспірацій українців, піддавалися остракізму рішення «Ради П'яти» країн-учасників Паризької мирної конференції 1919–1920 рр. щодо легітимізації польських претензій на окупацію Східної Галичини, підтримка нею імперської доктрини «єдиної і неділимої Росії», «Білого Руху» та її провідників – військових і державних діячів А. Денікіна й О. Колчака [3, С. 375].

Інший напрям контрпропаганди – це подання ґрунтовних, аналітичних та оглядових статей із економічної тематики, зокрема демонстрація переваг, вигод від міжнародно-дипломатичного визнання де-юре незалежності, державного суверенітету УНР та відповідно встановлення взаємовигідних торгівельно-економічних відносин, здійснення експортно-імпорتنих операцій між Україною та західноєвропейськими державами.

Наступний вектор в українській контрпропаганді романо-германськими мовами – це демістифікація, «дестереотипізація», руйнування усталених кліше, стереотипів про українську націю, її історію, національно-визвольні змагання українців, політичні традиції, зокрема державотворчий процес в Україні в діяхронії і т. ін. Цю комунікативну тактику можна простежити в більшості видань зазначеної періодики – вона різнилася тільки в формі, способах, акцентах подання відомостей з огляду на тип видання. Для реалізації цієї цілі до співпраці із українськими пресодруками на регулярній та нерегулярній основі залучалися авторитетні, впливові європейські журналісти, мислителі (наприклад, данський професор, філософ, публіцист Георг Брандес чи шведський інтелектуал, професор А. Енсен), громадсько-політичні діячі, політики із українофільськими симпатіями. Це робилося свідомо, цілеспрямовано – з метою підвищення ефективності соціально-комунікативної діяльності у контексті впливу на громадську думку відповідної читацької аудиторії у тій чи іншій європейській країні.

Наприклад, у низці дискусійних, полемічних публікацій на шпальтах «LaVoce dell'Ucraina» постійного автора видання – італійського журналіста,

публіциста А. Пескарцолі дезавуювалися, розвінчувалися заяви, дезінформації російських політичних діячів на еміграції в Італії (зокрема князя Волконського), міфологеми в російській білоемігрантській періодиці Європи («Russia Nuova») та проросійські виступи в італійських газетах («Don Chisciotte», «L'Avanti», «Giornale d'Italia») про Україну, її історію, етнопонаціональну специфіку, топоніміку, атрибутику, національно-державницькі прагнення.

Аналогічний прийом застосовувався і редакціями інших українських пресодруків романо-германськими мовами Європи 1919–1920 рр., зокрема газет «France et Ukraine» (Париж, 1920) та грекомовного видання «ΕΛΛΗΝΟ–ΟΥΚΡΑΝΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ» [Грецько-Український Огляд] (Афіни, 1919–1920). В останньому часописі, як зазначає відомий історик української преси А. Животко, «у редагуванні та в побороюванні ворожих виступів багато допоміг поважний грецький історик проф. Атенського Університету Каролідіс...» [8, С. 235–236]. З огляду на це на сторінках громадсько-політичної аналітично-інформаційної газети «ΕΛΛΗΝΟ–ΟΥΚΡΑΝΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ» багато уваги приділялося поданню пізнавальних матеріалів про Україну, її топоніміку, історію, народознавство, історичним нарисам про відносини, зв'язки греків та українців у ретроспективі, зокрема за часів Візантійської імперії, Київської Русі, в епоху Середньовіччя, історичні зв'язки української церкви із візантійською [16, С. 1–2], національно-визвольні змагання української нації, державотворчі та політичні процеси в Україні у 1917–1920 рр. [18, С. 1–3], українську культуру, мистецтво [19, С. 3–4].

У Франції на сторінках впливової, популярної газети «France et Ukraine» публікувалися пізнавальні матеріали про українське питання та національні прагнення українців, історію їхніх національно-визвольних змагань та політичні традиції, культуру, зокрема гастролі Української республіканської капели в Європі під керівництвом О. Кошиця (вони висвітлювалися на сторінках майже усіх українських пресодруків романо-германськими мовами Європи 1919–1920 рр.), фольклор, мистецтво, етнографію, національну атрибутику, збройні сили [2, С. 104]. Редакція цього видання приділяла чимало місця, уваги розвінчуванню російської історіографії щодо української проблематики та фальсифікації української історії.

Симптоматично, що у висвітленні тогочасної суспільно-політичної ситуації в Україні та трагічних епізодів української історії на сторінках різних українських пресодруків романо-германськими мовами Європи, зокрема газет «La Voce dell'Ucraina» [3, С. 376] і «ΕΛΛΗΝΟ–ΟΥΚΡΑΝΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ» [20, С. 1–2; 22, С. 2] можна простежити тенденцію до віктимізації українського народу, фреймінгу українців як жертв геополітичних амбіцій, інтересів «geopolitik» ключових європейських держав-гегемонів на Паризькій мирній конференції 1919–1920 рр. та імперської колонізаційної чи культуртрегерської політики окупаційних режимів у історичній ретроспективі.

Інший вектор – це демонстрація аналогій між українським та західноєвропейським літературним дискурсом, популяризація української літератури у загальноєвропейському контексті. Це здійснювалося головним шляхом перекладів зразків художніх творів класиків українського письменства на англійську, французьку, італійську, грецьку та інші мови романо-германської мовної сім'ї, інтерполяції української літератури у європейський літературознавчий дискурс через опублікування ґрунтовних літературознавчих розвідок, нарисів про життя, літературну творчість, твори М. Гоголя, Т. Шевченка, І. Франка, Л. Українки, В. Стефаніка, М. Коцюбинського, О. Кониського та інших літераторів, напря-

ми, течії української літератури і т. ін. Всебічне, систематичне студіювання цієї проблематики (зокрема, створення відповідного покажчика) потребує окремої розвідки.

Наступний напрям у контрпропагандистській роботі – це подання всебічної, незаангажованої, об'єктивної інформації про стан забезпечення громадянських та політичних прав нацменшин в Україні 1919–1920 рр., насамперед євреїв. У цьому контексті в українській періодиці романо-германськими мовами Європи публікувалися відкриті листи, звернення відомих, відомих представників українського, західноєвропейського єврейства та європейських мислителів, інтелектуалів, публіцистів, у яких висвітлювалося реальне суспільно-політичне становище єврейської громади в Українській Державі 1918 р. чи УНР періоду 1919–1920 рр. Промовистими прикладами цього можуть бути численні релевантні публікації із цього приводу на сторінках інформаційно-аналітичних бюлетенів англійською («The Ukraine» (Лондон, 1919–1920) та данською мовою («Bulletiner fra det Ukrainske Pressbureau» (Копенгаген, 1919–1920), які видавали УПБ при НДМ УНР у, відповідно, Великобританії та Данії. Так, на сторінках «The Ukraine» актуалізувався дискурс громадянських прав і свобод національних меншин України у 1919 р., зокрема у контексті складних міжнародних стосунків між українцями та євреями. Наприклад, у пресодруці опубліковано допис відомого українського політичного та громадського діяча єврейського походження – А. Марголіна щодо перспектив українсько-єврейських стосунків, статтю про національну автономію для українських євреїв, інтерв'ю з Президентом Делегації Української Республіки на Паризькій мирній конференції Г. Сидоренком та матеріал щодо ролі та значення єврейської меншини в УНР, причини єврейських погромів. Видання вело систематичну роботу із контрпропаганди, дезавування неправдивих повідомлень, дезінформацій польської та російської сторін у європейській періодиці щодо ситуації в Галичині та Наддніпрянщині.

Редакція іншого пресодруку – «Bulletiner fra det Ukrainske Pressbureau» теж приділяла увагу дотриманню прав єврейської меншини на національну автономію в Україні та об'єктивному, незаангажованому висвітленню єврейських погромів в УНР та ЗУНР, зокрема ставленню тогочасної влади (Директорії УНР) до цієї проблеми. У виданні був опублікований відкритий лист голови Єврейської національної ради в Києві Мейера Гроссманна до голови Надзвичайної дипломатичної місії УНР в Данії д-ра Левицького. Варто зауважити, що із цим пресодруком співпрацював відомий єврейський історик, доктор наук Марк Вішнітцер.

На нашу думку, опублікування матеріалів єврейських авторів про стан забезпечення громадянських та політичних прав єврейської нацменшини в Україні 1919–1920 рр. та залучення до співпраці із редакціями УПБ при НДМ відомих діячів європейського єврейства було одним із контрпропагандистських засобів, прийомів спростувати інсинуації, звинувачення проти тогочасного керівництва УНР, зокрема Директорії та її очільника С. Петлюри в антисемітизмі.

Інший вектор – це візуалізація контенту, широке використання візуально-го, зображального ряду (ілюстрацій, світлин, політичної карикатури, сатиричних шаржів) у зазначених пресодруках на тогочасні злочоденні, актуальні теми міжнародно-політичного життя із метою персуазивної комунікації, унаочнення, обґрунтування, аргументування тих чи інших ідеологем, тез, опіній про українську історію, політичні та державотворчі процеси в ретроспективі та головно тогочасній добі національно-визвольних змагань (1919–1920 рр.), національну атрибутику, ідентичність, геральдику, культуру, літературу, мистецтво укра-

їнців, географію їхнього розселення, топоніміку України. Цей механізм комунікації переконання особливо характерний для українських громадсько-політичних ревію та широкоформатних газет романо-германськими мовами Європи: «L'Europe Orientale» (Париж, 1919–1920), «Eastern Europe» (Париж, 1919–1920), «France et Ukraine» (Париж, 1920), «La Voce dell'Ucraina» (Рим, 1919–1920), «ΕΛΛΗΝΟ–ΟΥΚΡΑΝΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ» (Афіни, 1919–1920). Наприклад, для обґрунтування ідеї української державності на історичних, етнічних територіях розселення українців у цих та інших пресодруках регулярно друкувалася політична та етнографічна карта Української Держави епохи Гетьманату П. Скоропадського в міжнародно визнаних кордонах згідно з Брест-Литовським мирним договором.

Варто відзначити такий важливий аспект у візуалізації видання як акцентуація на персональному, особистісному вимірі – персоналізації політичного, історичного, літературного, мистецького дискурсів. Промовистими прикладами, аргументами на підтвердження цієї тези можуть бути фотографії в українських франкомовних виданнях Франції 1919–1920 рр., зокрема газеті «France et Ukraine», ревію «L'Europe Orientale», італомовній «LaVoce dell'Ucraina» та грекомовній «ΕΛΛΗΝΟ–ΟΥΚΡΑΝΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ», де регулярно публікувалися світлини С. Петлюри, В. Винниченка, І. Мазепи, Т. Шевченка, І. Франка, Л. Українки, В. Короленка та інших знакових особистостей української нації.

Висновки та перспективи дослідження. Підсумовуючи, узагальнюючи результати контрпропагандистської діяльності в українській періодиці романо-германськими мовами Європи періоду проведення Паризької мирної конференції 1919–1920 рр., можемо зробити низку висновків із проблематики наукового дослідження. Насамперед у вітчизняній бібліографічній та журналістикознавчій дискурси вперше введено нові, раніше не встановлені відомості, дані про українське грекомовне видання в Афінах 1919–1920 рр. – «ΕΛΛΗΝΟ–ΟΥΚΡΑΝΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ». По-друге, синтезуючи результативну частину розвідки, висновуємо, що контрпропаганда упродовж періоду проведення Мирної конференції в Парижі 1919–1920 рр. здійснювалася гетерогенним, багаторівневим, поліаспектним інформаційно-комунікативним інструментарієм, центральне, провідне місце в якому відводилося українській періодиці романо-германськими мовами в різних країнах Європи.

По-третє, ідентифіковано, окреслено та розглянуто на широкому емпіричному матеріалі головні змістово-тематичні лінії, вектори, напрями контрпропагандистської роботи в українській періодиці романо-германськими мовами Європи періоду проведення Паризької мирної конференції (1919 – 1920 рр.).

Перспективи цього дослідження важко недооцінити. Вони полягають насамперед у подальшій систематичній, методичній науково-пошуковій роботі із виявлення української періодици романо-германськими мовами Європи доби національно-визвольних змагань, зокрема іншомовних бюлетенів, комунікатів УТА у 1918 р., Західноукраїнського товариства при Лізі Націй у Відні (1921–1922 рр.) та загалом міжвоєнної доби (1918–1939 рр.) із метою ґрунтовного дослідження, з'ясування специфіки ведення контрпропаганди українцями та іншими східноєвропейськими народами в ретроспективі. Вивчення, студіювання цього емпіричного матеріалу, засвоєння історичного досвіду, його осмислення та переосмислення на якісно новому рівні із врахуванням новочасних інструментів, механізмів здійснення контрпропагандистської діяльності допоможе нашій державі сформувати оптимальну модель державної інформаційної безпеки та виробити цілеспрямовану, високоефективну, організовану, системну політику

в сфері зовнішньоінформаційної діяльності, зокрема контрпропаганді із метою захисту, оборони державної незалежності, суверенітету України, українських національних інтересів у різних сферах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. *Блавацький С.* Періодика українських пресових бюро Європи романо-германськими мовами доби національно-визвольних змагань / Сергій Блавацький // Українська періодика: історія і сучасність: доп. та повідомл. одинадцятої Всеукр. наук.-теорет. конф., Львів, 29-30 листоп. 2013 р. / Нац. акад. наук України, Львів. наук.б-ка ім. В. Стефаника, Н.-д. ін-т пресознавства; за ред. М. М. Романюка. – Львів, 2013. – С. 104–119.
2. *Блавацький С.* Українська франкомовна періодика Європи доби національно-визвольних змагань (1917–1921 рр.): ідентифікація, систематизація, класифікація / Сергій Блавацький // Збірник праць Науково-дослідного інституту пресознавства. – Львів, 2013. – Вип. 3 (21). – С. 88–119.
3. *Блавацький С.* Українська італомовна періодика Італії міжвоєнного періоду (1918–1939 рр.): генеза, формування та функціонування / Сергій Блавацький // Наукові Записки Інституту Журналістики. – К., 2014. – Т. 56. – С. 373–380.
4. *Богуславський О. В.* Інформаційно-пресова діяльність Центральної Ради та українських урядів 1917–1920 рр. / О. В. Богуславський. – Запоріжжя: ГУ «ЗІ-ДМУ», 2003. – 236 с.
5. *Богуславський О. В.* Преса міжвоєнної української еміграції і боротьба за незалежність України: історичний шлях, досвід, дискусії: Монографія / О. В. Богуславський. – Запоріжжя, 2008. – 452 с.
6. *Будков Д.* Слово правди про Україну: Міжнародна інформаційна діяльність Української держави 1917–1923 рр.: Монографія / Дмитро Будков, Дмитро Веденєєв. – К.: «К.І.С.», 2004. – 204 с.
7. *Денека О. І.* Українська еміграційна преса у Франції 20–30-х рр. ХХст.: становлення, розвиток, проблематика. Автореф. Дис. на здобуття наукового ступеня канд. філол. н. / Олександра Денека. – Львів, 2006. – 20 с.
8. *Животко А.* Історія української преси / Аркадій Животко. – Мюнхен, 1989–1990. – 334 с.
9. *Наріжний С.* Українська еміграція: Культурна праця української еміграції 1919–1939 / (матеріали, зібрані С. Наріжним до частини другої) / Симон Наріжний. – Київ, 1999. – 272 с.
10. *Пеленський Є. Ю.* Бібліографія української бібліографії. Ucraïnica в західно-європейських мовах: вибрана бібліографія / Євген Юлій Пеленський. – Едмонтон, 1990. – 112 с.
11. *Сидоренко Н.* Витоки інформаційних зв'язків між Україною і Великою Британією на початку ХХ століття / Наталя Сидоренко // Збірник праць НДЦ періодики. – Л., 2001. – Вип. 9. – С. 81.
12. *Соловйова В. В.* Українська дипломатія у країнах центральної Європи 1917–1920 рр.: Монографія / В. В. Соловйова. – Донецьк, 2004. – С. 119.
13. The Batchinsky Collection Carleton University Library: Finding Aid / Prepared by J. S. Jaworsky and O. S. A. Szkabarnicki; Edited by J. Palin. – Edmonton, 1995. – 101 p.
14. *Chevtchenko J.* Ukraine: Bibliographie des ouvrages en francais XVIIe–XXe siècles / Jacques Chevtchenko; préface de W. Kosyk. – Paris, 2000. – 219 p.

15. Encyclopedia of Ukraine. In 5 vols. Vol. IV.–Toronto; Buffalo; London, 1993. — P. 213–215.
16. Ο ΙΣΤΟΡΙΚΟΣ ΔΕΣΜΟΣ ΤΗΣ ΟΥΚΡΑΝΙΚΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΜΕΤΑ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΚΟΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ [Історичний зв'язок української церкви із константинопольською] // ΕΛΛΗΝΟ–ΟΥΚΡΑΝΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ. – ΑΘΕΝΑΙ, 1920. – № 5.
17. Kosyk W. La politique de la France a l'égard de l'Ukraine. Mars 1917–Février 1918 / Wolodymyr Kosyk. – Paris, 1981. – 304 p.
18. Ο ΟΥΚΡΑΙΝΙΚΟΣ ΑΓΩΝ [Українські змагання] // ΕΛΛΗΝΟ–ΟΥΚΡΑΝΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ. – ΑΘΕΝΑΙ, 1920. – № 4.
19. Η ΟΥΚΡΑΙΝΙΚΗ ΤΕΧΝΗ [Українське мистецтво] // ΕΛΛΗΝΟ–ΟΥΚΡΑΝΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ. – ΑΘΕΝΑΙ, 1920. – № 5.
20. Η ΟΥΚΡΑΙΝΙΚΗ ΤΡΑΓΩΔΙΑ [Українська трагедія] // ΕΛΛΗΝΟ–ΟΥΚΡΑΝΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ. – ΑΘΕΝΑΙ, 1920. – № 3.
21. Soutou G.-H. Recherches sur la France et le problème des Nationalites pendant la Première guerre mondiale: Pologne, Lithuania, L'Ukraine / G.-H. Soutou, G. de Castelbajac et S. de Gasquet. – Paris, 1995. – 230 p.
22. ΤΟ ΤΕΛΕΥΤΑΙΟΝ ΘΥΜΑ [Остання жертва] // ΕΛΛΗΝΟ–ΟΥΚΡΑΝΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ. – ΑΘΕΝΑΙ, 1920. – № 4.

**COUNTER-PROPAGANDA IN THE UKRAINIAN PERIODICALS
IN ROMAN-GERMANIC LANGUAGES OF EUROPE
OF THE PARIS PEACE CONFERENCE PERIOD (1919–1920 YRS)**

Serhiy Blavatsky

*Vasyl Stefanyk National Scientific Library of Ukraine in Lviv
Stefanyk str., 2, Lviv, 79000, Ukraine,
e-mail: blavser@gmail.com*

It has been attempted to analyze counter-propaganda in the Ukrainian periodicals in Roman-Germanic languages of Europe of the Paris Peace conference period of 1919–1920 yrs. Key vectors, means, ways and content-thematic lines of the stated counter-propagandistic activities have been identified and studied. A conclusion about a necessity of studying, learning and mastering historical experience of the Ukrainian counter-propaganda abroad has been drawn and perspectives for the study have been formulated.

Key words: counter-propaganda, the Ukrainian periodicals, Roman-Germanic languages, the UPB (the Ukrainian Press Bureau), bulletin, discourse, article, the Paris Peace Conference, vector, direction, activities.

**КОНТРПРОПАГАНДА В УКРАИНСКОЙ ПЕРИОДИКЕ
РОМАНО-ГЕРМАНСКИМИ ЯЗЫКАМИ ЕВРОПЫ ПЕРИОДА
ПАРИЖСКОЙ МИРНОЙ КОНФЕРЕНЦИИ (1919–1920 ГГ.)**

Сергей Блавацкий

*Львовская национальная научная библиотека Украины имени В. Стефаника,
ул. Стефаника, 2, Львов, 79000 Украина,
e-mail: blavser@gmail.com*

В статье сделано попытку проанализировать контрпропаганду в украинской периодике романо-германскими языками Европы периода проведения Парижской мирной конференции 1919–1920 гг. Идентифицированы, рассмотрены главные векторы, средства, приемы и содержательно-тематические линии этой контрпропагандистской деятельности. Сделано вывод о необходимости изучения и усвоения исторического опыта украинской контрпропаганды за рубежом, сформулированы перспективы исследования.

Ключевые слова: контрпропаганда, украинская периодика, романо-германские языки, УПБ, бюллетень, дискурс, статья, Парижская мирная конференция, вектор, направление, деятельность.